

УКРАЇНА В СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Волощук Юлія Іванівна,
аспірантка кафедри політичних наук
НПУ імені М.П.Драгоманова

УДК 327.58 (498) – 054,57 (=161.2)

УКРАЇНСЬКА МЕНШИНА РУМУНІЇ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ РУМУНІЇ ТА УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПАДІННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ

В статті автор аналізує найважливіші етапи розвитку взаємовідносин України та Румунії, їх вплив на покращення становища української меншини в Румунії. Характеризує важливість двосторонніх зустрічей на різних державних рівнях. Акцентує увагу на їх вихід на доволі напружений рівень останніми роками.

Ключові слова: національна політика, Румунія, Україна, територіальна цілісність, державний кордон, національна меншина.

В статье автор анализирует важнейшие этапы развития взаимоотношений Украины и Румынии, их влияние на улучшение положения украинского меньшинства в Румынии. Характеризует важность двусторонних встреч на различных государственных уровнях. Акцентирует внимание на их выход на значительно напряжённый уровень в последние годы.

Ключевые слова: национальная политика, Румыния, Украина, территориальная целостность, государственный рубеж, национальное меньшинство.

In this article the author examines the major stages in the development of relationships between Ukraine and Romania and their impact on the advancement of Ukrainian minority in Romania. The importance of bilateral meetings at various government levels is characterized. Focuses on their way out of a rather intense level in recent years.

Keywords: national politics, Romania, Ukraine, territorial integrity, border, ethnic minority.

Зовнішня політика держави – це продовження внутрішньої, яка залежить від політичного курсу владних кіл, політичних партій та інших суб'єктів політичного процесу. Україно-румунські відносини завжди були не простими, а останніми роками вони вийшли на доволі напружений рівень. Саме аналізу їх становлення, розвитку та сучасній проблематиці авторка спрямувала дане дослідження.

Основними джерелами, що несуть інформацію про сучасні україно-румунських відносини, автор вважає засоби масової інформації, як періодичні, так і INTERNET-видання. В даному дослідженні проаналізовано статті українських видань: "Голос України"[7], Урядовий кур'єр"[11], "Україна молода"[9], "День"[12], а також часописів Союзу українців Румунії (СУР) "Вільне слово"[2;13], "Український вісник"[1]. Не мало важними є дані поточного архіву МЗС України[8].

Метою даної статті є на основі аналізу україно-румунський відносин після падіння тоталітарного режиму показати процес двосторонніх зв'язків та зокрема дій уряду України на досягнення конструктивізму у вирішенні спірних питань.

Падіння тоталітарного режиму Чаушеску і прихід до влади в Румунії демократичних сил у грудні 1989р., а також проголошення незалежності України у 1991р., внесли суттєві зміни в українсько-румунських відносини. Перед румунським парламентом і урядом, політичними партіями і громадськими організаціями постала проблема розробки нової стратегії двосторонніх стосунків, а також проблем, пов'язаних з життям національних меншин.

Після революції 1989р. в Румунії була створена Рада з питань національних меншин при уряді Румунії. Це є консультативний орган уряду. До Ради увійшли представники всіх національних меншин і вона має 12 міністерств, але не має керівництва. Цим органом керують комісії, які до нього входять і обираються на один рік. Комісії пропонують матеріали до обговорення. Але згідно з регламентом Ради будь-хто може виносити на

розгляд проблему. У рамках Ради всі меншини рівні. Кожна має право на один голос. Це – найдемократичніша форма, яка існує в Румунії.

В 1991 р. українське населення Сучавського округу звернулись до уряду України та комісії Верховної Ради України в закордонних справах про необхідність відкриття в столиці Румунії Бухаресті посольства чи консульства України, за посередництвом якого вони могли б вирішувати свої проблеми, мали б кращі можливості для контактів з Україною [15, с.90].

8 січня 1992р. Румунія визнала незалежну Україну, а 1 лютого 1992 р. встановила дипломатичні відносини з нею. Для Румунії Україна найважливіший сусід з політичної, економічної точок зору, є найбільшою країною, з якою межує Румунія, є дуже важливим ринком для неї і, не в останню чергу, є країною, в якій проживає румунська національна меншина, є країною, до якої включені території, які були складовою частиною румунської національної держави. Тому відносини з Україною мають для Румунії "пріоритетний характер". Співробітництво Румунії з Україною в Чорноморському басейні, одній із зон напруги у російсько-українських відносинах, бачиться країні як важливий "козир, який слід негайно використовувати" [16, с.5].

24 вересня 1992р. було засновано Посольство України в Румунії. Одразу після встановлення дипломатичних відносин Генеральне консульство Румунії в Києві було трансформовано у Посольство Румунії в Україні. Це дало можливість не тільки вирішувати між державні політичні та економічні відносини, але й сприяти усуненню проблем у житті української меншини.

Плідну роботу по розширенню і поглибленню зв'язків з співвітчизниками проводить Чернівецька обласна державна адміністрація. В 1992р. в м. Сучава був підписаний Протокол економічного і культурного співробітництва між Чернівецькою областю України і Сучавським повітом Румунії на 1992-1994рр. та Протокол намірів про співпрацю культурологічних, освітянських та громадських організацій Сучавського повіту та Чернівецької області України [8, с.31].

Посли України систематично відвідують місця постійного проживання українців, вивчають проблемні питання, на вирішення яких очікують етнічні українці. Представники Посольства беруть участь у проведенні всіх культурних заходів, пов'язаних із виявом національної свідомості українців, тісно співпрацюють із Союзом українців Румунії, письменницькими та державними організаціями. Лише протягом 2009р. Посольство і СУРу спільно провели понад 30 акцій і культурно мистецьких заходів, що були присвячені визначним подіям історії та культури України, українським традиціям і звичаям [1].

Важливим кроком у формуванні законодавчих основ взаємовідносини між двома сусідніми державами було підписання і ратифікування в 1997р. Договору про дружбу і співробітництво між Україною та Румунією. Президент Румунії Еміль КонстантINESКУ дав власну оцінку відносинам України та Румунії та договору в 2002 р., коли з рук Президента Л.Кучми одержував орден Ярослава Мудрого І-го ступеня: "Великий політичний договір між Україною та Румунією, на мою думку, має особливе історичне значення. Я б сказав не тільки для Румунії та України, але й для всієї Європи" [12].

Цілий ряд статей стосується співпраці в галузях культури, науки та освіти. У Договорі підкреслено, що Україна та Румунія "заохочуватимуть співробітництво та прямі обміни між архівами, бібліотеками та музеями і забезпечуватимуть доступ до існуючих у них документальних джерел для наукових співробітників та інших громадян". Особливо вони "заохочуватимуть вивчення української мови в Румунії та румунської мови в Україні і з цією метою створюватимуть належні умови та можливості, зокрема шляхом сприяння у підготовці викладачів та організації навчання" [6, с.56].

У найбільшій статті Договору, тринадцятій, викладені взаємні зобов'язання щодо забезпечення культурно-національних інтересів і прав українців у Румунії та румунів в Україні.

Ще до укладення базового договору, а особливо після цього підписано ряд угод і протоколів, що його конкретизують, або спрямованих на його виконання. Серед них варто

назвати Угоду між Урядом України і Урядом Румунії про спрощений порядок перетинання спільного державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах і повітах, укладену в Ізмаїлі Одеської області 29 березня 1996р.[14].

На виконання норм базового договору в галузі науки та освіти спрямована Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про взаємне визнання і еквівалентність документів про освіту, наукові ступені, виданих в Україні та Румунії, укладена 19 лютого 1999р. у Бухаресті. Те саме стосується Протоколів про співробітництво у галузі освіти між Міністерством освіти і науки України та Міністерством національного виховання Румунії, які підписуються по чергову у столицях обох держав на кожен наступний навчальний рік [6, с.57].

У налагодженні добросусідських відносин між Україною та Румунією мало велике значення підписання Договору про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань (2003р.). У рамках спільної прес-конференції, що відбулась після підписання Договору, глава Української держави кваліфікував цей акт як "історичну подію" у відносинах між Україною та Румунією, а сам Договір – документом, котрий "ґрунтується на нормах сучасного міжнародного права і відповідає інтересам обох держав і народів". У свою чергу, Президент Румунії назвав Договір "важливим документом для майбутнього наших відносин", юридичним інструментом, що відповідає "європейським стандартам"[5, с.37].

Для подальшої реалізації положень даного Договору найбільш спірним було питання щодо острова Зміїний, цей спір вирішив міжнародний суд справедливості у Гаазі (2009р.). Він оголосив свій вердикт у справі про делімітацію між Україною і Румунією континентального морського шельфу та виняткових економічних зон. Із загальної площі 12 тис. кв. км. Румунія здобула 9.7 тис. кв. км., тобто понад 79% площі шлейфу. Лінія поділу морських обширів, вказана судом ООН дуже близька до тієї, яку прагнула провести румунська сторона, започаткувавши судову тяжбу ще 2004р. Рішення суду оскарження та перегляду не підлягає. Завершення цієї суперечки дає широкі можливості для розвитку і поглиблення двосторонньої українсько-румунської співпраці. Дуже важливо, що в україно-румунських стосунках знято одну із найбільш проблемних ситуацій [10, с.6].

Посольство України в Румунії, попри свою потужну дипломатичну традицію, не могло задовольнити всі потреби української національної меншини Румунії, а особливо тих, які проживають на півночі країни. Саме тому у грудні 2001 р. було відкрито Генеральне консульство України в м. Сучава [7]. Наші дипломати намагаються якнайефективніше вирішувати проблеми українців і доносити їх проблеми до державних органів влади.

Вирішенню проблем українства в Румунії значною мірою сприяють зустрічі на найвищому рівні, яких за роки незалежності було чимало:

Візити на рівні глав держав:

- Президент України Леонід Кучма здійснив 2 червня 1997р. офіційний візит до Румунії, під час якого був підписаний, у Констанці, Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією.
- Президент Румунії Еміль Константінеску відвідав 27-28 травня 1999р. з офіційним візитом Україну, міста Київ та Чернівці.
- Президент Румунії Іон Ілієску здійснив 17-19 вересня 2002р. офіційний візит до України, міста Київ та Одеса.
- Президент Румунії Іон Ілієску здійснив 17 червня 2003р. робочий візит до України, місто Чернівці, в рамках якого було підписано Договір між Україною та Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань.

Візити по парламентській лінії здійснили Голови Верховної Ради України Іван Плющ (1992р.), Володимир Литвин (2003р.) та Голова Палати Депутатів Андріан Нестасе (1993р.). Майже щорічно відбуваються взаємні візити Міністри закордонних справ України та Румунії, під час яких обговорюються найбільш проблемні питання міждержавних відносин.

Важливо серед візитів на найвищому рівні відзначити візити колишнього Президента України В.Ющенка. Перший відбувся в 2005р., під час якого він виступив на спільному засіданні Сенату та Палати Депутатів Румунії та підписав з Президентом Румунії Траяном Басеску політичну декларацію, яка формулює підходи двох держав до проблем Європейської та регіональної безпеки, бачення двохстороннього співробітництва на короткострокову і довгострокову перспективу. Не обминув В.Ющенко і питання життя української общини. У європейських цінностях терпимості і рівності Україна бачить також основу для задоволення національних потреб співвітчизників у сусідніх країнах. Сподівається, що українська громада у Румунії матиме реальні можливості для задоволення своїх національних, освітніх, культурних, релігійних та релігійних потреб на такому ж рівні, який забезпечений румунській національній меншині в Україні.

Другий візит В.Ющенка відбувся в 2007р. Важливо, що зустріч двох президентів відбулася в м. Сігеті – Мармаціей, де є численна українська громада. Екс-президент зустрівся з українською громадою, взяв участь у відкритті "історичного мосту" і пункту пропуску "Солотвино – Сігету – Мармаціей". Було домовлено про безвізовий режим з Румунією та Україною.

Екс-президент України Віктор Ющенко висловив сподівання, що румунська сторона піде на зустріч прагненням української громади в Румунії та відновить роботу двох українських ліцеїв. Про це Президент заявляв на прес-конференції в м. Сігету - Мармаціей після зустрічі зі своїм румунським колегою Траяном Басеску [2].

В.Ющенко наголосив, що захист прав національних меншин українців і румунів повинен здійснюватися на паритетних засадах. Він нагадав, що кілька років тому було домовлено про відкриття в Чернівцях румунського ліцею, а в Одеській області – окремих класів із викладанням румунською мовою. Водночас українська громада в Румунії висловила прохання про відкриття двох українських ліцеїв. "Ми свою частину зобов'язань виконали і сьогодні звертаємося до румунської сторони підтвердити готовність відновити роботу двох ліцеїв, які свого часу були закриті", – сказав В.Ющенко. Він висловив сподівання, що Україна й Румунія в цьому питанні перебувають у повному порозумінні і мають бажання йти назустріч одна одній. Зі свого боку, Президент Румунії запевнив, що прохання української громади має підтримку на урядовому рівні. Він наголосив, що румунська держава зробить усе можливе, щоб допомогти українській меншині зберегти свої традиції і культурні надбання [13].

Аналізуючи громадські організації та національно-культурні товариства, які діють в Румунії та в Україні, відмічаємо те, що в Україні діє 17 румунських громадських організацій, які хоч і не фінансуються з державного бюджету, але мають більш незалежну матеріальну і політичну свободу. Державою фінансується на конкурсній основі окремі проекти, представленні національно-культурними об'єднаннями, у тому числі і румунськими. В Румунії етнічні українці на державному рівні представлені Союзом українців Румунії (СУР), який фінансується з державного бюджету Румунії, на що постійно наголошує румунська сторона. Водночас, таку фінансову підтримку мають не всі національно-культурні організації, а тільки визначенні румунськими властями, цим самим вони попадають в певну залежність від держави.

Звичайно, політичний діалог Румунії і України має немалі досягнення, неухильно вступає у фазу прагматичного, взаємовигідного розвитку. Але поряд із вирішенням старих проблем, виникають нові. В Румунії є сили, які не можуть змиритись з тим із сучасними кордонами Румунії, відкрито висловлюють свої територіальні претензії щодо України (партія "Велика Румунія"). Особливо це відчувалось під час передвиборчих змагань у 2004 та 2008рр. та набирають нової гостроти сьогодні. Керівництво партії "Велика Румунія" з трибуни Європейського парламенту заявляє, що Україна є штучною державою, яку необхідно тримати під контролем міжнародної громадськості за участю Росії, за їх словами, Україна "тримає румунські території", зокрема, Північну Буковину [3, с.11]

Наслідки таких заяв високих румунських політиків з відвертими територіальними претензіями Бухареста до Києва досить помітно відчуються щодо судноплавства у гирлі

Дунаю. Румуни роблять все, щоб скомпрометувати нас як транзитну державу, підірвати авторитет українського головного суднового ходу (ГСХ) "Дунай-Чорне море". Своє занепокоєння позицією Румунії, яка в односторонньому порядку проводить роботи з розширення гирла Дунаю з тим, щоб переорієнтувати вантажопотоки на свої порти, нещодавно уряд України заявив комісару Європейської комісії з питань регіональної політики [11, с.18]

Територіальної цілісності України стосується на сьогодні і питання громадянства. Парламент Румунії на початку 2009р. затвердив поправки до закону про громадянство, що спрощує отримання румунського паспорту жителям "іконно румунських територій" Молдови та українських Буковини й Бассарабії. Усі, хто проживав на цих теренах до 1940р., та їхні нащадки до третього коліна можуть вільно отримати румунське громадянство, незалежно від знання мови. Такий паспорт дає можливість вільного виїзду в країни ЄС. "Моральний і політичний обов'язок Румунії і румун – боротись за те, щоб наші сім'ї на східному березі Пруту повернулись додому, в Європу", - заявляв президент Басеску з трибуни Європарламенту [9, с.9].

Негативно позначаються на розвиток українсько-румунських відносин спроби певних політичних сил і засобів масової інформації Румунії фальсифікувати політику України щодо румунської національної меншини. Націонал-радикальні кола в Румунії, друковані органи проводять відверту антиукраїнську пропаганду. Так, у статті "Троглодитний хохлізм", надрукованій в газеті "Флакера", підкреслювалося, зокрема, що " В Україні найгірше ставилися і ставляться до румунів, а серед сусідніх країн найбільша ворожість проявляється до Румунії", що "в переслідуванні північнобуковинських румунів, яким руйнують церкви, оскверняють могили, грабують майно, забороняють школи і культурну діяльність, пресу, у всьому цьому і в багатому чому іншому винні хохли". Подібні матеріали в румунській пресі не поодинокі [4, с.162].

Ці приклади свідчать про те, що в Румунії створюється ідеологічне підґрунтя агресивного етнічного протекціонізму щодо України. На це вказують такі дії як: "потрібне" замовчування громадської думки, ізоляція громадянського суспільства національними мас-медіа від правдивої інформації про стан забезпечення прав і потреб національних потреб у сусідній державі та інші. Цим самим румунська сторона ігнорує правову базу що створена останніми роками у відносинах з Україною.

Як бачимо, не прості україно-румунські відносини сьогодні вийшли на доволі напружений рівень. Керівництво України робить усе можливе для їх успішного вирішення, залучаючи до цього Євросоюз, щоб у його нового члена, Румунії, поменшало прикордонних територіальних претензій до України, а в питаннях судноплавства Дунаєм вона поводитиметься більш цивілізовано, коректно, поважаючи конкурента. Присутність в обох країнах національної меншини іншої сторони зумовлює надання україно-румунським відносинам важливого місця у зовнішній політиці обох країн. Національні меншини можуть зіграти важливу роль не лише в процесі зміцнення двостороннього партнерства, а й побудові спільного європейського дому.

Література:

1. Виступ Надзвичайного і Повноваженого Посла України в Румунії.// Український вісник. – 2010. - № 3-4 (лютий).
2. Відкриття "історичного мосту".// Вільне слово. – 2007. - № 1-2 (січень).
3. Задирко Г. Країна має почати реагувати на загрозу з боку Румунії.// Голос України. – 2010. – № 100(4850). - 3 червня. – С.11
4. Карп Ю. Українсько-румунські відносини на сучасному етапі. Проблеми та перспективи. Актуальні проблеми зовнішньої політики України.–Чернівці,2009–С.162
5. Макар Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку україно-румунських міждержавних відносин. Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів.–Чернівці: Букрек, 2006.–С.34-50

6. Макар Ю. Україно – румунські відносини: історія та перспективи розвитку. Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин. – Чернівці: Букрек, 2002. – С.56-57.
7. Марциновський А. Чи легко бути українцем в Румунії?// Голос України. 2002. - №21. - 14 листопада.
8. МЗС України. – Фонд№8. – Опис№172. – Справа№7 – С.31
9. Музиченко Я. Мертві "герої" – за Велику Румунію?// Україна молода. – 24 грудня 2009р. – с.9
10. Острів невезіння.//Україна молода. 2009. – 4 лютого.- С.6.
11. Прокопчук С. "Малий Босфор" просить захисту.//Урядовий кур'єр. – 2010. - № 136. – 27 липня. – С.18.
12. Солодкий С. Інтерес Румунії – у сильній Україні.// День. – 2002. - №81.
13. Сподівання на підтримку румунською владою української громади в Румунії // Вільне слово. – 2007. - № 1-2 (січень).
14. Угода між Урядом України і Урядом Румунії про спрощений порядок перетинання спільного державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних районах і повітах. – Поточний архів МЗС України – 1996. – 29 березня.
15. Українці Румунії звернулися до уряду України. // Київ. – 1991. - №10. – С. 90.
16. Meleşcane T. România a trecut din tabăra candidaţilor la integrarea euro - atlantică, în tabăra potenţialilor membri ai acestei alianţe. // Românul. – 24 dec. 1994 – 8 ian. 1995.- P. 5.

Коцур Віталій Вікторович,
аспірант Переяслав-Хмельницького
державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

УДК 328.18 (477+478)

УКРАЇНА І РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА: ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИН ТА СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В XX СТОЛІТТІ

Використовуючи напрацювання науковців та експертів, автор статті здійснив комплексний аналіз пріоритетних напрямків українсько-молдовських міждержавних взаємин в контексті проголошеного керівництвом України і Республіки Молдова курсу на формування відносин стратегічного партнерства.

Ключові слова: стратегічне партнерство, зовнішньополітичні пріоритети, Придністровська проблема, зовнішньоекономічні зв'язки, гуманітарна сфера.

Использовав научные наработки ученых и экспертов, автор статьи провел комплексный анализ приоритетных направлений украинско-молдавских межгосударственных отношений в контексте провозглашенного руководством Украины и Республики Молдова курса на формирование отношений стратегического партнерства.

Ключевые слова: стратегическое партнерство, внешнеполитические приоритеты, Приднестровская проблема, внешнеэкономические связи, гуманитарная сфера.

Using the papers of scientists and experts the author of the article carried out a comprehensive analysis of the priority issues in the relations between Moldova and Ukraine in the context of the declared by the states leaders' policy of shaping a strategic partnership.

Key words: strategic cooperation, foreign-policy priorities, Transdniestrian issue, foreign economic relations, arts.